

træer, godstvister, bruderov og testamenter under forsøget på at fastslå slægtskab gennem segl og våben. Farvandet er hajfyldt, men Christian Hau argumenterer uforknyt for sine til tider yderst dristige hypoteser. I kulissen lurur konstant det godsrige Dueholm kloster, og man spørger sig, hvorfor Hau i grunden ikke har anvendt sine detektiviske evner til simpelthen at skrive den monografi om klostrets historie, der øjensynligt savnes. Blot ønsker man, at han næste gang vil tage sig tid til en kritisk gennemlæsning af manuskriptet. Det virker nærmest stødende overfor læseren, når han minder om, at antibiotika endnu ikke var opfundet i middelalderen. Det er heller ikke god tone at nævne Maje-stættens fond sidst af de fire fonde, der har støttet udgivelsen. Hau tænker måske på, at de kongelige ifølge Emma Gad altid ankommer sidst, men når det drejer sig om en hakkeorden, skal de altså stå først. Forhåbentlig bærer dronningen ikke nag, for hendes bidrag er gået til et med alle forbehold fortrinligt skrift.

Mikael Venge

JÜRGEN BEYER & JOHANNES JENSEN (hrsg.): Sankt Petri Kopenhagen 1575-2000. 425 Jahre Geschichte deutsch-dänischer Begegnung in Biographien mit einem Beitrag von Hans Munk Hansen zur Restaurierung, København, C.A.Reitzel, 2000, 192 sider.

Der var to grunde til at fejre Sankt Petri i København i året 2000: Menigheden kunne holde 425-års jubilæum som tysksproget, københavnsk samfund, og en gennemgribende restaurering af kirken og gravkapellerne var blevet afsluttet i 1999. Ved 350-årsjubilæet i 1925 var kirkens historie blevet udarbejdet af dr. Louis Bobé, 50 år senere havde man koncentreret sig om skolens historie; denne gang valgte man at stille menighedens medlemmer i centrum i form af biografier af særlig interessante personligheder: At Peder Schumacher/Griffenfeld og Heinrich Ernst Graf Schimmelmännchen hører til disse, er en selvfølge; for mentalitetshistorien er Sophie Charlotte Weigbers (1670-1683) korte liv og især beretningen om hendes sygdom og død af stor interesse. Ejendommeligt nok er historikeren Henrik Hielmstjerne medtaget; måske først og fremmest af sociale grunde regnede han sig til den tyske menighed, selv om han af afstamning var rent dansk; også hans svigersøn grev Rosencrone hørte til Skt. Petri menighed uden at stamme fra Tyskland. De to tilfælde placerer således Skt. Petri socialt.

Et meget heldigt valg er Martin Lehmann og hans berømtede søn, politiker Orla Lehmann. Martin L. var Holstener og hele hans kultur var tyskpræget, selv om hans virke gennem et halvt århundrede lå i Danmark, og han giftede sig ind i en rent dansk familie. Allerede 1816 så Martin Lehmann farerne i sprogsituationen i Slesvig; efter hans mening kunne man ikke gå ud fra, at der hvor befolkningen talte dansk, men hvor kirkesproget var tysk, kunne man uden videre gøre dansk til kirkens sprog (p. 120). Dr. Jensens kommentar om Lehmanns fremsynethed viser forfatterens fortrolighed med disse interkulturelle problemer (Dr. Jensen voxede op i Sydslesvig, men har i over tyve år arbejdet ved Skt. Petri skole, senest som leder). Martin L. var dybt foruroliget over Orla L.s »Verdänung«, idet han selv anså den tosprogede helstat for den mest tilfredsstillende løsning.

Det sidste og længste biografiske kapitel (pp. 133-157) fremstiller forretningsmanden Peter de Vos' (død 1936) og pastor siden 1934 Werner Görnandts bestræbelser på at holde skolen neutral også efter Hitlers magtovertagelse i

1933. I en skole som Skt. Petri eller for den sags skyld andre fremmedsprogede skoler som det fransksprogede gymnasium i København er skolens status anderledes end man kan vente. Juridisk set er det en privatskole efter dansk ret, der derfor også støttes økonomisk af den danske stat; undervisningen svarer imidlertid til den, der gives i det pågældende fremmede land. Da skolebestyrelsen formelt set leder en dansk privatskole, har den også ret til at afvise lærere udpeget af det udenlandske undervisningsministerium. Hvis den udenlandske diplomatiske repræsentation lægger stærkt pres på skolebestyrelsen for at tvinge ansættelse af bestemte personer igennem (den udenlandske stat bidrager til skolens drift ved at udsende og aflønne et vist antal lærere), må denne være mere end almindeligt udholdende for at sætte sin vilje igennem.

Peter de Vos og pastor Görnandt ville ingen nazistisk indflydelse tillade på skolen. Vigtigt var det også, at den tyske gesandt i København i 1933-34 v. Richt-hofen støttede skolebestyrelsens bestræbelser på at undgå nazistiske lærere og endelig, at kongen som skolepatron (repræsenteret af kabinetssekretæren, kammerherre Gunnar Bardenfleth) og dermed skolebestyrelsens overordnede heller ikke ønskede dem. Sagens udfald var en advarsel, som de tyske myndigheder måtte tage hensyn til, helt til 1945. På denne måde lykkedes det skolebestyrelsen og kongen at holde skolen neutral, og derfor kunne den arbejde videre også efter 1945.

Denne essaysamling om karakteristiske personer i Skt. Petri menighed giver et godt indtryk af dette samfund gennem de sidste 300 år; den skildrer et stykke mindre kendt københavnsk kulturhistorie på både saglig og velskrevet vis og netop derfor kan den varmt anbefales.

Thomas Riis

OLE DEGN: Borgere og bybefolkning. Vejledning i kilder og litteratur. Samfundet for dansk genealogi og Personalthistorie, 2000, 118 s.

På den ene side er denne publikation absolut nyttig, men burde på den anden side grundet det beskedne omfang nok snarere betegnes som introduktion. På et lille halvt hundrede sider gennemgås relativt kortfattet en række kildegrupper, mens bogens anden halvdel bringer ikke færre end 64 sider med i alt 1.194 litteraturhenvisninger. Derfor er den nem at ty til i en snæver vending, når en eller anden publikation skal verificeres.

Men den korte form har sine omkostninger. Tre sider er viet skattelister, men det kan dog kun blive en såre summarisk omtale. Der har ikke været plads til at nævne f.eks. ekstraskatten af 1762, som jo fortsat blev opkrævet frem til 1812. En temmelig central kilde, og er man heldig, kan der stadig være bevaret månedlige til- og afgangslister, som giver en fabelagtig mulighed for at studere til- og afvandring fra en købstad.

Der er endvidere regulære unøjagtigheder i omtalen af acciseregnskaberne s. 35, som aldeles ikke giver en registrering af eksport og import, men nok af skibsfarten, og de findes i øvrigt bevaret flere steder end her anført (jfr. Arkiv, bd.11, nr. 3, 1987, s. 201-16).

Når denne publikation engang er udsolgt, burde alle gode kræfter vel samles om en forøget og forbedret udgave. Enhver, som har arbejdet med byhistoriske emner, vil antagelig let kunne udvide litteraturlisten med indtil flere væsentlige numre. Dette gælder i alt fald undertegnede.

Anders Monrad Møller